

enberg

ss.

id. 6

4791

191

1928 K. 944

16,29

DE
PRAECIPVIS STVDIORVM SCHOLASTI-
CORVM IMPEDIMENTIS

D I S S E R I T
S I M V L Q V E

COMMILITONIBVS, QVI SOCIETATI,
QVAE SVB AVSPICIO

VIRI MAGNIFICI,

SVMME VENERABILIS, AMPLISSIMI, DOCTISSIMI^{QVE}

FRIDERICI GVILIELMI
D R E S D I I

S. S. THEOLOGIAE DOCTORIS EIVSDEM^{QVE} PROF. PVBL. ORD.
PRIMAR. ORDINIS^{QVE} THEOL. SENIORIS AT^{QVE} ALVMNORVM
ELECTORALIVM EPHORI

D I S S E R E N D O S C R I B E N D O ^{Q V E} E X E R C E T V R,

MAGNA OLIM CVM LAVDE INTERFVERE,

SVO SVORVM^{QVE} SOCIORVM NOMINE

FAVSTA QVAEVIS ADPRECATVR

M. IOANNES CHRISTIANVS BEYER

LICHTENBERGA - HERMVNDRVVS
LYCEI VITEMBERG. CONNEXOR AC SOCIETATIS HVCVS^{QVE} SENIOR.

SPECIMEN I.

IMPEDIMENTA EXHIBENS INTERNA.

VITEMBERGAE,
LITTERIS TZSCHIEDRICHII.

(1791)

VIRIS

GENEROSISSIMO, PLVRIMVM VENERANDIS,
CLARISSIMIS, AMPLISSIMIS DOCTISSIMISQVE
FRIDERICO GVILIELMO L.B. DE BRANDENSTEIN,
CIZENSI. REV. MIN. CANDIDATO.

M. CHRISTIANO FRIDERICO WOLFF,
PASTORI, IN PAGO EVTZSCH, BENE MERITO.

M. CHRISTIANO GODOFREDO KAYSERO,
PASTORI PALAEO-HERZBERGENSIUM.

M. IOANNI GOTTLOB ERDMANN,
VITEMBERGENSI. R. M. C.

M. IOANNI GOTTLOB STEINERT,
CHEMNIZENSI. R. M. C.

M. CAROLO HENRICO THALWITZ,
MISENENSI. R. M. C.

M. AVGVSTO FRIDERICO HERTEL,
WILDENFELSENSI. R. M. C.

M. DANIELI GOTTLOB WOLF,
SCHNEEBERGENSI. R. M. C.

IOANNI FRIDERICO GOTTLOB LOESERO,

REINSBERGA-MISNICO. R. M. C.

IOANNI CHRISTIANO KVETTNERO,

GREIFENDORFIO-MISNICO. R. M. C.

M. SAMVEL GOTTLOB WEGNERO,

BRENA-SAXONI. R. M. C.

M. IOANNI AVGVSTO GOERENZ,

LAVENSTEINENSIS. R. M. C.

IOANNI GOTTLOB FRITZCH,

VARISCO. SACR. ET HVM. LITT. CVLT.

FRIDERICO HENRICO CHALYBAEO,

PAPARODA HERMVNDVRO. R. M. C.

M. SALOMONI FRIDERICO HEIL,

FREIBERGENSIS. R. M. C.

S. P. D.

A V C T O R.

Dissolui enim tandem nomen promisso libello, Vobis, quorum memoria et recordatio et mihi et commilitonibus lectissimis semper erit iucunda, dicendo, ante hos duos propemodum annos contractum: ita tamen, ut, debitorum fere consuetudine, necessario magis, quam libenter illud dissolverem. Primo enim diu, de materia scribendi, Vestris nominibus Vestrisque personis digna, dubius fui. Qua quidem reperta, valetudo deinde aduersa, quo minus promisso, Optimo Praeceptorum ac Dilectissimo, de laudibus Vestris, publico literarum monumento, celebrandis facta, hucusque starem, in causa fuit. His tunc timiditas, haud inepta, qua vires, quae quam sint exiguae, me nemo melius sentit, ingenii argumento proposito impares putavi, accessit. Qua de causa nihil magis in votis habeo, nisi, ut dissertationem a me, vestram memoriam ad recolendam, editam, beniuola mente atque amica suscipere meque a recta via desectentem, id quod hisce a quocunque lectore caudido aequae ac censore iusto, humanissimis precibus peto in rectam reducere velitis. Quoniam enim hanc materiam olim in lucem editurus sum magis politam atque amplificatam, nihil gratius mihi erit nihilque acceptius reprehensione iusta atque obiurgatione veri amoris plena, sicuti calumniam falsamque criminationem a probo, bene morato viro ac bono neutiquam expecto.

Quo tamen quisque melius de opella, publice a me proposita, iudicare possit, scito eam, sicuti iamiam monui, solam esse delineationem partis primae, operis, perfectiori olim in conspectum hominum facie prodituri, quo in elaborando sic me versatum habeto, ut in praefatione ea exponerem, quae ad studia literarum maxime videntur necessaria, ac prima eam deinde exciperet pars impedimenta studiorum inuestigans interna, cuius quidem umbram haec dissertatio continet. Altera vero pars, studiorum scholasticorum impedimenta, hac ferme ratione comparata, ut primum in parentes, praecipuos atque inspectores animaduertat, notamque deinde pravae societati pariter atque otiosae solitudini iniurat, et, paupertatem aequae ac diuitias

tias generi interdum coniunctas nobilitati, copiam praebere morae studiorum eximium, demique probet, externa indagabit praecipua.

Lessor attentus Campii aliorumque scripta desiderabit, quae magno usui scribenti mihi esse potuissent; ea tamen, quamvis olim perlegerim, in praesentia, non in promptu mihi fuisse sciat, sicque me excusatum iri puto. Itaque ad consilium, quo haec sunt scripta, redeo, Vobisque, Amici dilectissimi, qui per longum temporis spatium, magna cum laude societati, quae sub moderamine Summe Venerabilis DRESII, praeceptoris ad cineres usque, ob paternum, quo nos semper amplexus est, amorem, fidemque qua nos instituit plane singularem, a nobis, omnibus ac singulis, pie sancteque colendi atque observandi, scribendo differendoque exercetur, interfuisitis, mea commilitonumque meorum causa, omne bonorum genus et felicitatis, votis, a mente non fucata profectis, tribuo. Quo ergo quisque Vestrum bene coepit, sic pede semper eat, metaque sibi proposita tacta, id quod duobus iamiam contigit, pro vero, iusto atque honesto labore honoribus, praemiis atque splendore decoretur. Sic etiam atque etiam valete neque amore Vestro in posterum indignum indicate

- M. Ioannem Christianum Beyerum,
M. Carolum Frid. Augustum Wernerum, *Coswiga-Anbale. Rev. Min. Cand. Societatisque Seniores,*
M. Henricum Traugott Schenkium, *Tburing. Rev. Min. Cand. Christophorum Lebrecht Seydelium, Chemnitzensem, sac. litt. cult.*
M. Ioannem Augustum Schenkium, *Tburing. sac. litt. cult.*
M. Carolum Christ. Ernestum Charitium, *Vitemb. Sax. sac. et hum. litt. cult.*
Ioannem Augustum Gritznerum, *Kuebitzio-Varisc. sac. et hum. litt. cult.*
Ioannem Christ. Frid. Wendelium, *Schmilikendorpio-Sax. sac. litt. cult.*
Ioannem Andream Fridericum Kleeberg, *Barbiersem, sac. litt. cult.*
Fridericum Gottlieb Gernhard, *Numburgensem, sac. et hum. litt. cult.*
Carolus Christ. Lebr. Bescherer, *Draßchwitzio-Cizensem, sac. litt. cult.*
Carolus Frid. Gottlob Luebeck, *Vitemberga-Saxonem, sac. litt. cult.*
Fridericum Guilielmum Kirßen, *Niemeca-Saxonem, sac. litt. cult.*
Ioannem Christianum Grosse, *Vitemberga-Saxonem, sac. litt. cult.*

— — — — —

Si quis studio literarum addictus puer maiores reliquis profectus facere cupit, excellens ingenium, perpetua diligentia, firma corporis valetudo, facultates, probi praeceptores et fideles ei prae-ter reliqua contingant oportet. *a)* Bono ingenio, quo literarum studiosus, vti celeberrimus Boettiger *b)* reſtiſſime monet, carere nemo poteſt, tria nonnulli, docilitatem ſive diſcendi facilitatem, tenacem memoriam ac iudicium denique acutum annumerant. Equidem vero putauerim, docilitatem, quae quaſi ſumma eſt memoriae et iudicii non tam ſingularem ingenii partem conſtituere, quam potius, re paullo diligentius conſiderata, ad vim acute iudicandi pertinere, quippe quae in facilitate diſcendi praefertim cognoscitur. Eandem in ſententiam Cicero *c)* quoque, vbi de eadem re agit, attento lectori abire videtur. Namque docilem illum dicimus, qui ſibi propoſita facili memoria ideo comprehendit, quia ſatis de iis iudicare poteſt, quo luculenter efficitur, diſcendi facilitatem ad iudicium, quo ſcilicet ſignificatu illud vocabulum hic ſumitur, eſſe referendam, nec praecipuam ingenii formam inde apparere. Memoria tenax, cuius Quinſtiliani *d)* arbitrato duplex virtus eſt, facile percipere et fideliter continere, ad praefans ingenium quantopere valeat, nullus profecto neſcit. Itaque, vti S. V. Seilerus bene admonet, *e)* grauiter eam negligentes peccant, quamvis altera ex parte, rebus nullius fere momenti, id quod multis interdum accidit, eam obruere ineptum ſit. Sed maior memoriae gradus vbi deeſt, is, ſuadente Quinſtiliano l. c. exercitatione magis

a) eſt. Plutarchus de inſtitut. pueror. cap. IV.

b) in libello: über die beſten Mittel, die Studierſucht derrer, die zum Studieren keinen Beruf haben, zu hemmen, pag. 19.

c) de ſin. bon. et mal. lib. V. ſect. 36. edit. Gothofredi.

d) Inſtitut. oratt. Lib. I. 3.

e) vid. D. G. Fr. Seilers Grundsätze zur Bildung künftiger Volkſchlehrer, Prediger, Katecheten und Pädagogen, p. 264. §. 2. et Quinſtil. inſtitut. oratt. Lib. XI. c. 2. coll. Plut. de inſtitut. pueror. c. 13. §. 18.

magisque augeatur necesse est. Illa tamen, in qua sola nonnulli acquiescunt, non sufficit, nisi phantasia, quam ego, pro docilitate, alteram ingenii partem substituere maluerim, non illa quidem immoderata atque effrenata, qua complures decepti in grauissimos errores inciderunt, sed moderata potius ac flexibili adiuuetur, cuius ope res absentes repraesentamus, praeteritasque in mentem cum perspicuitate reuocamus, quae, quantam vim in memoriam habeat, neminem praeterire puto. His tandem potestas, rem quamlibet positam diiudicandi insignior necessario accedat, qua si ornati sumus, res vtrum conueniant, an inter sese pugnent, facile perspicimus. Haec vero animi facultas cui deest, is merito, vti iam Sturmii ille suasisit, *f*) a literarum studio remouetur, etiamsi tenacissimam habeat memoriam. Aduersus quod nisi complures peccassent, numerus virorum egregiae, vti est in prouerbio, memoriae iudicium expectantium profecto minor foret. Quibus quidem naturae dotibus, qui instructus est, nec vero diligens studium atque indefessum literis in colendis adhibet, adeo, vt omnes omnino labores sibi obstantes tandem exantlet, parum modo proficiet, siquidem secundum Ciceronis sententiam, pro L. Corn. Balbo, assiduus vsus vni rei deditus et ingenium et artem saepe vincit, atque ipsa impedimenta naturae diligentia industriaque superari possunt. Haec igitur, in quo coniuncta, cum firma corporis valetudine, literarum studiosis valde necessaria *g*) reperiuntur, is vocatum, quem nostri homines nuncupant, internum sentit, artesque colere potest.

Opibus

- f*) vid. Io. Sturmii institutionum literatarum siue de discendi atque docendi ratione, Tom. I. Torunii Borussorum. Imprimis vero dissertationem eiusd. illius Sturmii de literarum ludis recte aperiendis, p. 12.
- g*) de hac re Quintil. instit. oratt. L. XI. c. 2., praeter reliquos dignus est, qui audiatur. Illud, inquit, ediscendo scribendoque commune est vtrique, plurimum conferre bonam valetudinem, digestum cibum, animum cogitationibus aliis liberam. Sed multi interdum literis se dicant, quod infirmae sunt valetudinis. Qui vtrum sapienter prudenterque agant, meum non est diiudicare. vid. quoque Seiler lib. c. pag. 213 seqq.

Opibus tamen destitutus, quamvis optimis a pueritia disciplinis atque artibus studuerit, parum tantummodo proficiet, propterea, quod omnia fere, deficiente pecunia, deficere solent, et paupertas, quantum inferat impedimenti literis pertractandis, ea, vel me non monente, oppressus quisque intelligit. Attamen si quis, inopia rerum depressus, nihilo tamen secius se a literis colendis retrahi non patitur, temere is profecto agit, spemque, de futura felicitate conceptam, haud raro irritam, experientia teste, videt, nisi certissima futurorum beneficiorum spe incitatus, quamvis subsidiis careat, in literarum studio non temere perseveret. Etsi enim, vii Sturmii l. c. ait, miserum est, in paupertate vitam transigere, tamen, quia non est conseceleratum, debet subleuari et pauperum magnas civitates, id quod in quibusdam fieri nouimus, inprimis rationem habere oportet. Magna tamen saepissime cautione in distribuendis beneficiis opus est, ne prauis iuuenes atque indigni, sicuti plurimum venerandus Schmid in epistolis de Lusatia inferiori et celeb. Boettiger l. c. ostenderunt, summis praeter reliquos, eisdemque dignos beneficiis, ornentur. Imprimis vero literarum studiosis probi praeceptores fidelesque contingant, necesse est, qui pueros, sibi in disciplinam traditos, neque negligant, neque illorum studia male dirigant, nec peruersa docendi ratione eos, vix ac ne vix quidem sentientes, a recta via deducant et falsis opinionibus ac pestiferis mentem eorum imbuant, sed integram potius vitam degant, iuueniles animos plane perspectos habeant, iustitiam sine ullo partium studio sancte colant, munditiei atque ordini faueant, discipulos sibi commissos paterno amore complectantur, a pertinetia et morositate abstineant, et haud vulgarem eruditionis copiam, eximia cum humanitate coniunctam, teneant. *b)* Optime igitur Sturmii l. c. praecipit: „quod in pueriles animos instum volumus, id

b) bene Plutarchus in libello de educatione puerorum praeceptorem bonum describit, διδασκαλὸς, inquit, ζητητέον τοῖς τέκνοις, οἱ καὶ τοῖς θίοις εἰσὶν ἀδιάβλητοι, καὶ τοῖς τρόποις ἀνετίληπτοι, καὶ ταῖς ἐμπερείαις ἀγίνοι. Huc etiam pertinet locus Quintil. instit. orat. Lib.

id etiam in horum magistris oportet illuminatum esse, ut doctrina et pietate caeteris hominibus antecellant; nemo enim imperitum libenter sequitur, et maior fides viro bono, quam imperito a plerisque habetur.“

Quae quum inter sese copulantur, fieri vix potest, quin pueri multum in discendo literas procedant. At multo plerumque fit aliter, siquidem complures ad artium studia accedere solent, in quibus ne vestigia quidem eorum insunt, quae a disciplinarum cultu neutiquam abesse possunt. Sunt tamen praeter haec alia, aequae grauias, quae, quo minus felicem iuuenum studia successum habeant, saepe impediunt. Itaque, quoniam inde ab illo tempore, quo literis me dicare coepi, eo imprimis animum intendi, ut ipse olim scholis doctor praeficerer, cuius me nunc Deus Optimus Maximus voti compotem reddidit, eaque de causa nihil, quod ad rem scholasticam pertinet, praetermissi, sed ad omnia potius diligentissima, qua fieri poterat, animaduersione attendi, pro ingenio meo, in impedimenta, quorum duplex est genus, aliud internum, externum aliud, paullo curatius inquirere mihi propositum est.

Illorum, quibus internorum rei scholasticae impedimentorum nomen tribuimus, ingenii tarditas primum locum procul dubio tenet, qua fieri nequit, ut quis ullos unquam in literis colendis profectus faciat, et quamuis secundum Ciceronem tarde sapere, quam nunquam melius sit, delphinum tamen, uti Horatius d. art. p. v. 30. ait, syluis adpingere, fluctibus aprum videntur, qui hominem, cuius animus densissima stuporis nocte quasi ab ipsa natura obdu-

II. 2. De defectu ingeniorum duo praesertim exempla inuenimus, in Ernesti opusc. orator. pag. 310 seqq. ubi auctor in ep. ad Rhunkeniam de vita I. Math. Gesneri agit, et Georg. Nic. Koehleri quo Gesnerus praefectore usus erat et Freytagii eatenus mentionem fecit, quatenus prudentiam in regendis scholis non vulgarem ostenderunt. cfr. etiam b. Kreblius de prudentia disciplinae scholasticae regundae, pag. 222.

obductus est, doctum reddere conantur. Turbant tamen ludos literatos homines non pauci, plumbeis ferreisque ingeniis praediti quos nihil, nisi vitae commodae et mollis spes desideriumque ad artes, vel potius ad magistrorum subfelia, traxerunt. Nostra praesertim aetate, cur tam multi iidemque prorsus inepti, literarum studio se dicent, ingens corporis magnitudo et metus, ne milites olim legantur, inde profectus, prae caeteris in causa est. *i)* Qua de re permoti agricolae aratrum, futurae militum lectionis formidine, complures relinquunt, et scholas ceu perfugium ignorantiae ac molli-tici perunt. Itaque delectus,*^o) sicuti iam antiquissimis temporibus Pythagoras, Socrates, Quintilianus et alii, recentioribus Sturmius l. c. et nuperrime celeb. Boettiger aptissime praeceperunt, esset habendus nec quisque Musarum coetui adscribendus, in quo erudiendo praeceptores, se nihil effecturos, sperent. Ea igitur parentibus, praeceptoribus scholarumque curatoribus cura opus esse videtur, ut, quos stipites et truncos deprehendunt, ad ianuam, ad sinuam, ad acum, ad crepidam mittantur potius, quam eis inuita Minerva stylus et libri obrudantur. Eandem, ac tarditas ingenii, literarum studio animi leuitas moram imponit, permultis iuuenibus propria. Illa enim abrepti, rationes agendi vel sexcenties mutant, ac more stultorum Vertumno sunt mobiliore. Namque ordinem pariter atque attentionem continuam negligunt fugiuntque. Hinc ista infirmitas animi plurimorum atque inconstantia, a quibus continua mentis proficiscitur perturbatio, qua magna multaque saepius molliuntur, neque tamen vlla perficiunt. Sed ne cuiquam mirum esse videatur, ingentem puerorum, mansuetioribus Musis addictorum, numerum in hunc tantum errorem incidere, quaeso ab illo, ut cogitet, iuuenes, res, quibus occupati sunt, illa raro tractare diligentia atque assiduitate, quibus, quo in dies longius, discendo exer-

B 2

cen-

i) cfr. Boettiger lib. cit. p. 45. et 73 seqq.

*^o) Auctores, qui de ingeniorum delectu scripserunt, dignissimos lectu allegavit Io. Nicolaus Frobesius in breui ac dilucida Systematis Philoſophiae Wolfiani delineatione, pag. 20. lit. Z.

cendoque se, procedant, necessario opus est, ideo, quia quasi natura leuior sanguis est pueris, illios animi leuitatis atque inconstantiae, ob quas iuuenilem aetatem, feueriorum, quibus optimae artes iure meritoque annumeramus, plerumque caedet, auctor et princeps. Quem, qui iustis terminis retinere studet, is duo in primis, nimiam animi leuitatem familiaritatemque, atque immoderatam mentis feueritatem vitare debet, siquidem illa, iuuenum petulantiam alens, contentum parit, haec malitiosam puerorum mentem reddit. Ex ea, quantum res literata detrimenti capiat, dici vix potest. Krebsius ergo magnopere de illa conquestus est; *k*) — — —

„cum enim, inquit, adolescentum, eorum inprimis, quos mobilior,
 „calidiorque sanguis, et generosi quidam spiritus sollicitant, ea indo-
 „les, ea ratio sit, vt vel, propter ingenii imbecillitatem, sapientis,
 „prudentisque disciplinae praestantiam, vtilitatem, necessitatemque
 „non cognoscant, vel, si cognouerint, ob animi leuitatem, susque
 „deque habeant, vel denique, ob peruersam voluntaris indolem, effre-
 „narum cupiditatum abblandientium imperio regi se, quam verae
 „vtilitatis ratione duci malint: facile conici, intelligique potest, eos
 „et disciplinam, quamuis magna lenitate mitigatam et temperatam,
 „odisse, et praeceptores ipsos, disciplinae custodes, saepissime vt ho-
 „mines morosos, duos, atroces, quin crudeles adeo traducere, eo-
 „que nomine clanculum apud parentes, aliosque exagitare, et si
 „feri possit, in odium, inuidiamque adducere.“ etc. etc. *l*) Quibus
 ne verbum quidem vt addam, necessarium videtur, siquidem omnia optime se habent, atque experientia viri nituntur, qui omnem aetatem summa cum laude in puluere, vt aiunt, scholastico consumsit. Huic vero mentis leuitati spes ista inanis proxime coniuncta est, ex qua, res adhuc in posterum posse addisci, pueri putant, illo decepti trito: hodie quod non perficitur, cras poterit fieri. Quibus quidem, si semper ante oculos versaretur, prouerbum illud

non

k) cfr. Krebsii prolusio de prudentia disciplinae scholasticae regundae.
l) hic, qui conferatur, dignus est praeter reliquos b. Biedermannus von den Hindernissen der studirenden Jugend.

non minus priore notum: eras — eras — et semper eras, sic dilabitur aetas, tandem non opus foret illa stultorum voce, quae praeteritos ut Deus annos referat, frustra optant. Itaque nihil frequentius inculcandum puerorum animis, quam ut futuram vitae conditionem sedulo perpendant, et, quid agendum, qua doctrina, quae experientia muneribus functuro opus sit, discant. Et quoniam nemo rectius ac fidelius filium instruit patre, qui amore ductus, nec facile quicquam tacet notu dignum, nec ullum laborem horret aut fugit, haud imprudenter faciunt parentes, quibus filii sunt egregiae indolis, si quando eos, quid se in munere deceat administrando, quid negotii sit, doceant, atque interdum, si fieri possit, eorum opera utantur. Istam vero spem inanem puerisque valde noxiam negligentia semper comitatur, qua pueri, in scholis versantes, lectiones neque praeparant neque repetunt, tanta enim est illorum leuitas, ut ne sciant quidem plurimi, de qua re in praesentia sermo sit, nedum ad quaestiones propositas apte respondere possint, quamobrem non est, cur miremur, si multos in literis deficere magis, quam proficere videamus. *) Repetitionem quibusdam esse molestam, equidem libenter concedo, quippe quum multi, quemadmodum olim Athenienses, noua semper audire aueant; Tamen neglectam repetitionem ingentem literis moram inferre, quotidianus fere usus docet, veteresque haud inepte repetitionem studiorum matrem statuerunt.

Tantam literis addictorum copiam, in magnam euadere vere eruditorum inopiam, inter omnes certo constat: neque enim, esse qui cingitur, qui omnes scholae alicuius classes perrepsit, ac primo discipulorum ordini Rectoris secundum voluntatem quatuor vel quinque annos adscriptus fuit et Conrectoris, siue alius cuius-

B 3

dam

*) vid. Gedanken, Vorschläge und Wünsche zur Verbesserung der öffentlichen Erziehung, herausgegeben von Fr. Gabriel Resewitz, Vol. I. Part. I. et eiusdem sectionem III. quae inscribitur: was ist Aufmerksamkeit, und wie kann sie erweckt werden?

dam Lycei collegae institutione priuatissima vsus est, nec quicquam praeter laudem imperiti ludi moderatoris vanam pro mercede honesta inde deportauit; qui multas in academiis consumsit pecunias; ideo nomen docti meretur, aequae atque vsurpat. Vnde vero hoc malum? Linguas primum, quibus nihil prius, antiquius nihil merito iudicant rerum periti, ad maiora necessarias subtiliterque addiscendas vel plane negligunt, vel leuiter attingunt, eaque mente despiciunt Grammaticen, quam diutissime tractare debebant. Quae, ut vniuersam hauriant, Melanchthone iudice, non in scholis modo, tanquam politioris humanitatis instrumentum, est, consuetudine non intermissa, vsurpanda, sed etiam in academiis deponenda nunquam. Quod adiumentum, quem ad modum in scribendo, atque interpretandis veterum monumentis, adhibeatur commode, hic lectionibus assiduis ostendit, ipseque praecepta sermonis Latini in ordinem aptum redegit, semel iterumque in lucem edita. At, quae hominum nostrorum mollities effeminata est, haec nunc doctis nugis complures annumerant, in aetate tenerae aspera tormenta excogitatis, quibus omne lumen ingenii obscuretur, quamuis Gesnerus, Ernesti, Tittmannus ac Morus praeter reliquos contrarium omnino probauerint. Hinc ista barbaries, magis serpens magisque, ac situ et squalore obstita, hinc saepius contortae librorum, praesertim diuinorum, interpretationes, quarum demerentiam Grammaticus mox deprehendit, hinc eruditionis reliquae difficultas, sine his subsidiis non superanda. Attamen si isti totos se nitore atque elegantia Graeciae Latinae capi paterentur, nec in sola superficie haerent, sed in partes penetrarent interiores, saniora eos consilia cepisse, eoque celeriori gradu ad sublimiora ascendere potuisse, quis est, qui non ambabus concedat? Deinde plerique scholarum alumni omnia inter sese confundunt; si enim iustus rerum ordo omnibus omnino rebus prodest, quis eum a disciplinis recte perdiscendis remouere audeat? Qui ergo plures dies et hebdomadas mensesque iners praetermittit, ac per aliquot tandem dies noctes in colendis artibus tractandisque studium omne suum ponit, atque omnia simul quasi deuorare conatur, ex
illa

illa multorum opinione peruerſa, qua neglecta reſtituere, factaque, ſed riſum teneatis amici, inſecta reddere cupiunt, nunquam eua- det doctus, ſemper ineptus erit. Et talibus *fugit*, ſecundum illud poetae dictum, *interea fugit irreparabile tempus*, quod ſe turpiter perdiditſe, tandem, etiamſi ſero, dolent. Eiuſmodi homines illi videntur ſimiles, qui a potu ciboque aliquos dies abſtinent, quibus quidem praeterlapſis, tantum obſonii ſemel peruorat, quanto in illo tempore, quo viſtu caruit, ſatiari potuiſſet. *m)* Sunt vero, qui, *etiſi*, diurna manu nocturnaue libros euoluant, nihilo tamen ſecius ſtuporem, quo animus eorum eſt inuolutus, exuere propterea non poſſunt, quod, ſpota Plinii auctoritate, Lib. 7. Ep. 9. §. 15. non multum legunt, ſed multa. *n)*

Huius ſtudiorum perturbationi proxime accedit amor rerum inutilium, ex quo notu vel maxime neceſſaria non curae cordique ſibi habent pueri: fundamenta literarum, quibus linguam certe latinam et graecam, hiftoriam, geographiam, prima philoſophiae elementa, et, ſi fieri poſſet, hiftoriam naturalem ac quarundam linguarum recentiorum notitiam annumerare ſolent, tota fere negligunt, atque inde, vt vulgo dicitur, ex omnibus aliquid, ex toto nihil plerique ſciunt, praefertim vero, quum curioſa tantum atque a propoſito ſine aliena ſeſentur. Tempus enim in frequentandis officinis et tabernis librorum, in leſtitandis, quibus nunc res publica literaria non ſine verae doctrinae damno obruta eſt, ephemeri-
ridibus

m) cfr. Dr. Carl Jr. Bahrdts Geſchichte ſeines Lebens, ſeiner Meinungen und Schickſale von ihm ſelbſt geſchrieben. Erſter Theil. pag. 116. et Biederman von den Hinderniſſen der ſtudirenden Jugend.

n) b. Lutherus in hanc rem praetaceclare dixit: Viel Bücher machen nicht gelehrt, viel Leſen auch nicht, ſondern gut Ding, und oft Leſen, wie wenig ſein iſt, das macht gelehrt. et Hallbauerus in praef. ad Sturmii opuſc. omnia de institutione ſcholastica, deſideria ſcholastica recentenſis, pag. 30. §. XXIII. ne multa, inquit, ſed multam, nihil enim magis ſtudioſae iuuentuti, quam nimia in diſciplinatum linguarum et auctorum etc. tractatione varietas et feſtinatio.

ridibus eruditorum, sicuti vocantur, aliisque libris, a re literata plane alienis, quibusque secundum illud Horatii, de art. ^{poet.} pag. 19. nunc non erat locus, consumunt, e) quid! quod ter quaterque in quauis hebdomate per hybernum semestre, in quibusdam praesertim liberis Thuringiae ciuitatibus, Gymnasiorum ciues non in scenam modo eunt, mercede conducti, ut fidibus ac tibiis cantent, sed ipsi etiam in publicum, actorum more, prodeunt, populoque sunt spectaculo. Quod quidem etiam si non sit per se turpitudini, istos tamen iuuenes, quem ad modum pater Ouidium, trist. IV. 10. — studium quid inutile tractas? adhortari quisque bonus atque imprimis praeceptores deberent. Hinc qualis olim ciues reipublicae, quales populi doctores, iustitiae tutores ac valetudinis amissae instauratores sint expectandi, pluribus explicare non opus videtur, quod conicere haud in difficili est.

Et tamen superbia plerumque tument eiusmodi adolescentes. De quo quidem non habemus, quod miremur, siquidem arrogantia e vitiis, antea notatis, necessario exoritur. Secundum illam de sua, adolescentulorum quippe, eruditione monstrosa opinionem, non iustas solum inuidias sibi parant, sed dolum etiam, quo semet ipsi decipere solent, nunquam sentiunt, sicque ab errore, quem non agnoscunt, isti recedere nequeunt. Pudorem iuuenes maxime decere, nec ullus eorum, negare debet. Sed multo interdum aliter eos agentes animaduertimus. Quare hoc fiat, quaeris? Agedum fontes aperiamus, e quibus talis impudentia semper fere fluit, et statim intelliges. Non pauci parentes educatoresque modestiam, virtutem praeter reliquas laudabilem, ut paullatim dependant, pueros adsuefaciunt, eosque, quum elato animo esse forisque sapere, animaduertunt, non iam bene solum sperare, sed confidere quoque et optima quacuis ominari incipiunt. Et multi sane profecissent, nisi stultorum parentum, corruptorum praeceptorum atque

e) vid. celeb. Boettiger von dem Misbrauche der deutschen Lectüre auf größern Schulen und Gymnasien, et b. Biedermannus l. c.

atque inferiorum fucata laude inducti, iam se profecisse, putassent. Num vero iis tantum sapientiae et scientiae laudem tribuimus, qui novas artis voces et inauditas excogitant, et se, quod pueri in faba, h. e. aliquid noui et in terris nondum visum reperisse clamitant. Quod si superbientes de vasta eruditione pueri in memoriam sibi reuocarent satisque considerarent, vanam de sua doctrina opinionem plurimam eorum partem amissuros, certo mihi persuasum est ideo, quia boni isti, quantum sit, quod nesciant, per saepe ignorant; quid enim nostris temporibus puerorum coerus interdum audeat, quos aureos montes somniet, quantos sibi spiritus, quantumque arrogantiam sumat et quam parui saepius faciat viros, et meritis claros et verae eruditionis fama insignes, pluribus persequi non opus est. Liberi et pene dixissem dissoluti, volunt nunc plerique, quibusdam praefertim fabulis romanensibus, quas nuncupant, ac comoediis aliisque nullius fere pretii libellis perlectis, viuere, atque ii potissimum, qui bonae se indolis atque excellentioris ingenii homines opinantur, quamuis non raro hebetis animi sint. *p)* Quum vero, quid futurum tempus secum ferat, incertum sit, non est,

p) vid. Boettiger von dem Misbrauche der deutschen Lektüre auf größern Schulen und Gymnasien, Guben 1787. et Suttinger von der Absicht und Einrichtung des bey der Schule zu Lübben seit dem 1sten Junius 1787. errichteten Leseinstituts und der davon abhängenden Lesebibliothek. Et Bahrdius l. c. non indignus est, qui audiatur. Das Genie, inquit, schien ihm, se. comiti de Holzendorf rerum sacrarum in terris Saxoniae tunc praesidi, das einzige Requisite zum großen Manne — ein Irthum den in unsern Zeiten so viel junge Leute hegen, und dadurch sich selbst verleiten, die soliden Wissenschaften zu vernachlässigen, und ihr bißchen Kopf mit dem Glitzerstaate der Schöneisterei zu verhüllen und alle wahre Nutzbarkeit für den Staat zu verlieren, vid. Geschichte seines Lebens von ihm selbst beschrieben, Part. I. pag. 19. et profecto rem acu tetigit vir vitam, multis vicissitudinibus magnisque vexatam, degens, propterque mentis leuitatem, quae paene est perulantia, commiserandus magis, quam damnandus, quod recta institutione atque idonea prorsus caruit. Vt pote, secundum Horatii dictum, quo semel est imbuta recens, seruabit odorem testa diu.

est, quod quarundam vocum aut latinarum, aut graecarum, aut francogallicarum, aut anglicarum scientia nos efferamus, non habemus, quod de ingenio millenario, ex puerperae forsitan coniectura nobis afflito vel tragoedia atque historia amatoria vndique conscribillata compilataque statim gloriemur et praeceptores, meliora videntes, et viros eruditos aliosue, communi commodo inferuientes, contemnamos, etiamsi vel ab ipsis parentibus incitaremur admoneremurque.

Indidem noua emergit studiorum impeditio, festinatus iuuenum e scholis discessus, quem singulatim enucleauit b. Krebsius in opusculis academicis et scholasticis pag. 272. *q*) et damnum, quod affert iuuenibus, literis incumbentibus, luculenter apparet; complures enim, variis de causis, quas per censere profecto me puder, vno eodemque fere die ex ephebis ac scholis excedunt, priusquam prima linguarum fundamenta ne rite quidem, nedum recte, posuerunt, reliquarum vero artium plane sunt ignari. Quare totam per vitam stupores atque a vera eruditionis scientia longe remotos eius modi homunciones conspiciamus.

Sed insigniore nota prauitas, quae in puerorum animis inest, digna videtur. Ex vitiis, antea notatis, haec paullatim originem trahit. Quae qualis pestis sit, iam Quintilianus *r*) egregie monstrauit, nec posse oratorem, et quid obstat, quominus in vniuersum hodie dicamus, doctum esse, nisi virum bonum, contendit. Et iam ante Quintilianum Cicero *s*) de hac re est questus: „parvulos, inquit, nobis dedit, se. natura, igniculos, quos celeriter malis moribus, opinionibusque deprauatis, sic restinguimus, vt nusquam

q) bene cum b. Krebsii prolusione coniungi possunt: Walchii programma: über das frühe Eilen von Schulen auf Universitäten, et Boettiger in libello iam allegato.

r) Instit. oratt. Lib. XII. cap. 1. coll. Plutarch. de instit. pueror. c. 4. §. 4.

s) Tusc. Quaest. Lib. 3. cap. 1.

quam naturae lumen appareat; sunt enim ingenii nostris semina innata virtutum: quae, si adolescere liceret, ipsa nos ad beatam vitam natura perduceret; nunc autem, simulatque editi in lucem et suscepti sumus, in omni continuo prauitate et in summa opinionum peruersitate versamur: ut paene cum lacte nutricis errorem fuisse videamur.^{z)} Hanc quoque in sententiam b. Krebsius in loco prolusionis, supra, cum de leuitate animi esset sermo, citatae, discessit. Et quot hodie scholae rudibus hominibus et improbis abundant, doctrinam Christi contaminantibus magis, quam ornantibus. Quod enim vix credibile videbitur, in schola quadam haud ignota, certus alumnorum numerus, non, quod quidem expectari debuisset, excellentioris, sed, ut plerumque accidit, obtusioris ingenii, arctissimum societatis vinculum atque amicitiae eo consilio constrinxerat, ut praestantissimas religionis christianae partes, praefertim vero diuinam Christi naturam, nisi, pro modulo scilicet, cuius erant participes ingenii, plane ad nihilum redigerent, risui tamen exponerent.^{z)} Ac nihilo tamen secius maxima illorum pars futuri christianae, quam tunc explodebant, religionis doctores erant. Et praeceptores quoniam isti malo minus prudenter occurrebant, sunt derisi. Infelix lolium et steriles auenas in agris non tam copiose crescere, cernimus, quam larga messis in quibusdam scholis est puerorum, qui nullis fere literis, nullis doctorum praeceptis, nullis adhortationibus, nullisque comminationibus ac poenis molliri atque emendari animos patimur suos; quos tamen, ut Hermes^{u)} prudenter suadet, labor et ordinatum viuendi genus mansuetiores, meliores ac reipublicae vtiliores efficere potuisset; contra autem omni vitiorum generi isti indulgere solent atque igitur
in

z) imo quidam istorum usum coenae sacrae ideo neglecturus erat, quia damnum physicum, secundum sententiam Diaconi Rollovi, cuius Salzmannus in libro Carl von Carlsberg inscripto, de acerbitate vini, vsui sacro destinati, conquerentis, mentionem fecit, male a nostro intellectam, extimescebat.

u) in libro, qui inscribitur: die beyden litterarischen Wärtyrer etc.

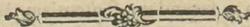
in dies peiores necessario euadunt. De talibus, quales sunt isti, optimam diuinorum oraculorum disciplinam repudiantes, quomodo, quaeso, bene sperare possumus, qui Deo credere summam sapientiam esse nouimus? Hanc eandem mentis corruptelam laudis atque honoris contemptum parare, manifestum est. Nihil enim, id quod praefertim, in seminario sub b. Hilleri, viri ad munera scholastica perfungenda nati, olim auspiciis vigente philologico sexcenties animaduerti, magis puerorum studiis inferuit, aemulatione, quam veteres, veluti Lacedemones, Plutarcho teste, vario modo variisque de causis incitarunt. ^{w)} Nec desunt nostris temporibus, qui, quod eius utilitatem perspectam habent, pueri ut inuicem se mutua diligentia exacuunt, curent, ^{x)} suaeque voluntati ab nonnullis satisfieri, magna cum mentis laetitia, percipiant, quum alios seynes, atque omnem disciplinae laudem desperantes summo taedio notent. Hoc tali vitio qui corruptus est, vel virgula diuina, vel nunquam doctus euadet.

Interna nuncupant studiorum scholasticorum impedimenta, quae hucusque vidimus, quia ipsis in iuuenibus literarum studio dicatis insunt. Sunt tamen, praeter illa, res, quae incremento literarum scholasticarum moram atque impedimentum inferant, complures, in quas alio, Deo si visum fuerit, tempore animaduertemus.

Scripti Virembergae ipsis Calend. Decembribus MDCCXCI.

^{w)} recte Vellej. Patercul. I. 17. 6. aemulationem ingenia alere, et nunc inuidiam, nunc admirationem incitationem accendere obseruat.

^{x)} Sed illam Spitzbarthii aemulationem excitandi rationem, nonnullis valde acceptam, plane reicio. cfr. quoque Ioannis Barclat Icon animorum, editt. Buchneri, pag. 16.

Wittenberg, Diss., Erg. Bd. 6, 1783/91

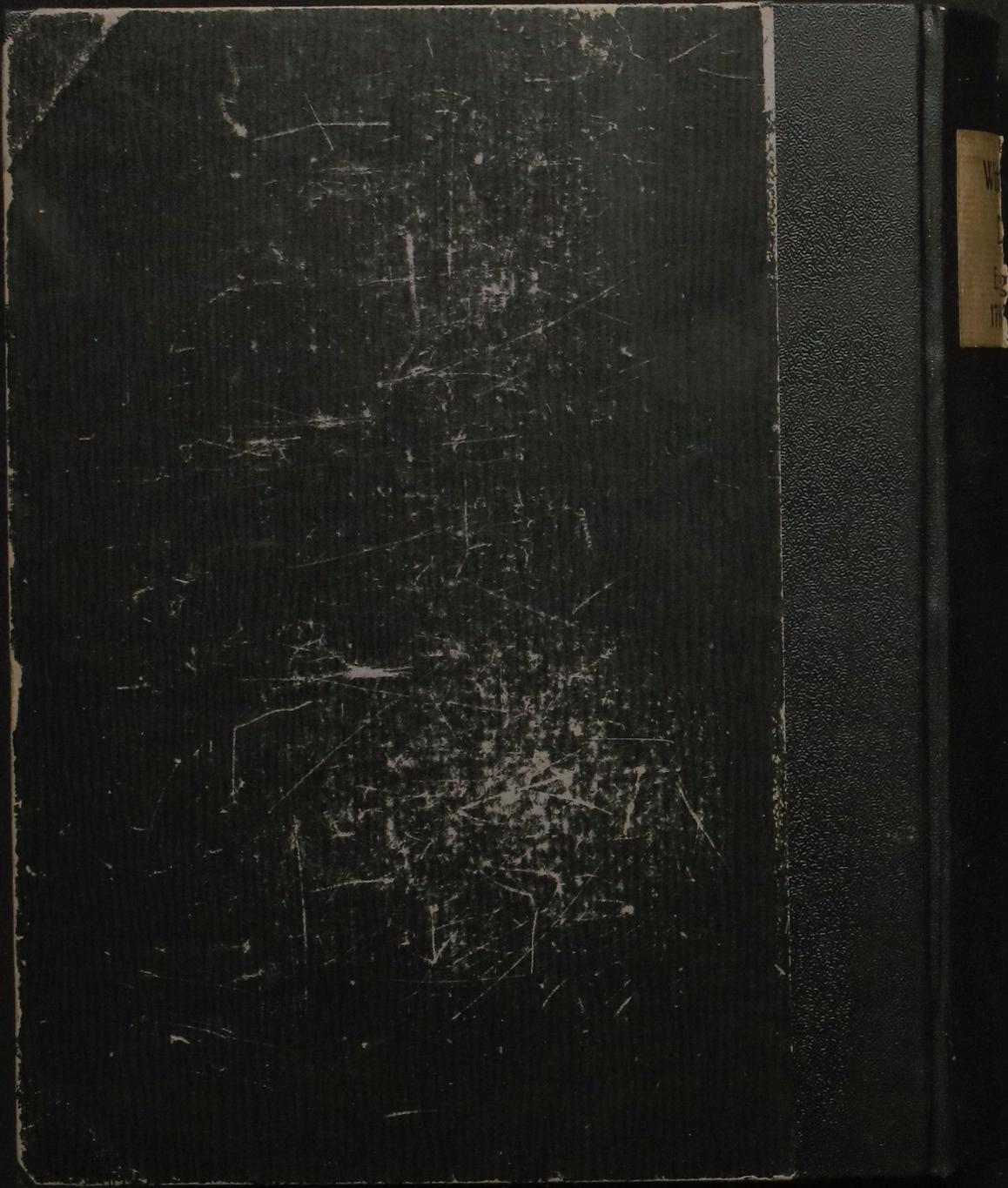
ULB Halle 3
003 922 553

sb.

WDJ

(1791)

1928 K. 944

(6, 29)

DE

PRAECIPVIS STVDIORVM SCHOLASTI-
CORVM IMPEDIMENTIS

D I S S E R I T

S I M V L Q V E

COMMILITONIBVS, QVI SOCIETATI,

QVAE SVB AVSPICIO

VIRI MAGNIFICI,

SVMME VENERABILIS, AMPLISSIMI, DOCTISSIMI QVE

FRIDERICI GVILIELMI
DRESDII

S. S. THEOLOGIAE DOCTORIS EIVSDEM QVE PROF. PVBL. ORD.

PRIMAR. ORDINIS QVE THEOL. SENIORIS AT QVE ALVMNORVM

ELECTORALIVM EPHORI

D I S S E R E N D O S C R I B E N D O Q V E E X E R C E T V R,

MAGNA OLIM CVM LAVDE INTERFVERE,

SVO SVORVM QVE SOCIORVM NOMINE

FAVSTA QVAE VIS ADPRECATVR

M. IOANNES CHRISTIANVS BEYER

LICHTENBERGA - HERMVDVRVS

LYCEI VITEMBERG. CONNEXOR AC SOCIETATIS HVCVS QVE SENIOR.

SPECIMEN I.

IMPEDIMENTA EXHIBENS INTERNA.

VITEMBERGAE,

LITTERIS TZSCHIEDRICHII.

(1791)